

висновки), організаційно-практичний (вміння організації наукового дослідження, планування роботи, формулювання мети та завдань дослідження, вибір матеріалів, опрацювання літературних джерел, проведення експерименту, спостереження та обробка результатів, уміння презентації результатів) [2].

На нашу думку, підготовка вчителя біології до дослідницької діяльності на навчально-дослідній земельній ділянці залежить від вміння постійно вдосконалювати свої знання, вносити в роботу елементи творчості, здійснювати дослідницький підхід до вирішення проблем, що виникають у навчально-виховному процесі.

Література і джерела

1. Бех І.Д. Від волі до особистості / І.Д.Бех. – К.: Україна-Віта, 1995. – 202 с.
2. Москалюк Н.В. Формування дослідницьких умінь майбутніх учителів у процесі вивчення біологічних дисциплін / Н.В.Москалюк, А.В.Степанюк // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту. Пед. і психол. – 2010. – 208с.
3. Підготовка учнів до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи): Навчально-методичний посібник [Г.О.Балла, П.С.Перепелиці, В.В.Рибалки та ін.] – К.: Наукова думка, 2000. – 188с.

Актуальність матеріала обумовлена проблемою формування дослідницьких умінь майбутніх учителів біології на учебно-полевой практиці по методикі навчання біології. Проведен аналіз стану реалізації проблеми на практиці, діагностику рівня сформованості дослідницьких умінь у студентів во время самостійної роботи на школьній учебно-исследовательській земельній ділянці. Розроблено зміст модулей, виділено систему формування дослідницьких умінь майбутніх учителів біології і завдання для самостійної роботи студентів на учебно-полевой практиці по методикі навчання біології.

Ключевые слова: підготовка майбутнього вчителя біології, дослідницькі вміння, завдання для самостійної роботи, програма учебно-полевой практики.

The relevance of the material due to the problem in the research skills of future biology teachers on teaching and field practice in methods of teaching biology. The analysis of the condition of the problem solving on practice has been conducted. The diagnostics of the level of formation of research skills in students during independent work on the school teaching and research plot has been provided. A content of modules has been proposed, the system of formation of research skills of future teachers of biology and tasks for independent work of students on educational field practice in methods of teaching the biology has been developed.

Key words: training future teachers of biology, research skills, tasks for individual work, application training and field practice.

УДК 37(477/87) (09)

АВГУСТИН ВОЛОШИН ЯК ДИРЕКТОР УЖГОРОДСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ СЕМІНАРІЇ

Дацків Ірина Євгенівна
м.Ужгород

У статті досліджується діяльність видатного педагога та громадського діяча на посаді директора Ужгородської греко-католицької семінарії Августина Волошина. Він розробив свою програму національної освіти: видання підручників на рідній мові, врахування європейського досвіду у процесі навчання, вдосконалення навчальних планів, матеріально-технічної бази та підбір кваліфікованого викладацького колективу із місцевої інтелігенції для якісної підготовки учителів Закарпаття, що визначає актуальність даного дослідження для навчання в сучасних умовах.

Ключові слова: Августин Волошин, учительська семінарія, педагогічна академія, підготовка учителів, Підкарпатська Русь, мовне питання.

Августина Волошина (1874-1945 рр.) представлено в історичних розвідках як громадського, політичного, культурно-освітнього діяча, письменника, публіциста та науковця, проте наш науковий інтерес викликає його діяльність на посаді директора Ужгородської греко-католицької семінарії. Його керівництво семінарією відбувалось у нелегкий час для шкільництва Закарпаття, оскільки після панування Австро-Угорщини рівень освіти і підготовки вчителів залишився на дуже низькому рівні. Навчально-виховна концепція Августина Волошина та діяльність щодо розвитку семінарії визначає актуальність даного дослідження для навчання в сучасних умовах.

Визначна особистість педагога закарпатського народу привертала увагу науковців багато років. Життя і творчий шлях досліджували В. Бірчак, М. Вегеш, М. Зимомря, М. Кляп, О. Ми-

шанич, П. Чучка. Педагогічну концепцію Волошина щодо формування якостей і навичок вчителя вивчали В. Гомоннай, В. Росул. Зміст підручників, написаних Волошином, обґрунтували Т. Беднаржова, Л. Мальяр та інші. Фрагментарно досліджували керівництво Августина Волошина Ужгородською учительською семінарією І. Фекета і А. Стефан.

Мета нашої статті полягає у дослідженні педагогічної діяльності Августина Волошина як директора Ужгородської греко-католицької семінарії та визначенні його ролі в розвитку освіти Закарпаття.

Після закінчення Ужгородської гімназії, а пізніше Вищої педагогічної школи в Будапешті Волошин почав викладати в Ужгородській греко-католицькій семінарії, а пізніше став її директором (1917-1938 рр.) [5, с.23]. Протягом двадцятидворічного керівництва він поєднував передовий європейський досвід і власні погляди на освіту у процесі навчання і виховання. Його педагогічні погляди на науково-виховний процес базувались на вченнях європейських науковців (А. Коменського, Ф. Ферстера, Й. Г. Песталоцці, Й. В. Гете, Ж.-Ж. Руссо): поєднання навчання із розумовим, моральним, трудовим, фізичним, естетичним і духовно-релігійним вихованням. Навчально-виховна концепція Волошина полягала у постійній самоосвіті вчителя, вдосконаленні вміння та навичок, комунікативних здібностей та пізнанні психолого-педагогічних основ. У підготовці семінаристів до педагогічної діяльності він підкреслював, що вчитель повинен бути прикладом для наслідування учнями.

Августин Волошин добре розумів, щоб підняти рівень народної школи, необхідно підняти кваліфікованість учителів та

їхню зарплату, яка б відповідала їхньому високому культурно-освітньому званню. Щоб дійти до рівня культури сусідніх країн і більш якісній підготовці вчителів, він пропонує відкрити педагогічну академію, яка б у майбутньому стала основою для відкриття "подкарпатско-руського університету". "Перша задача кь приготовленю образованя учителів на педагогичныхъ академіях повинна быти ось така: мы повинні переробити учебный планъ учительскихъ семінарій такъ, чтобы высші классы середнихъ школьъ сблизилися кь учительскимъ семінаріямъ" [1, с.82]. Таке зближення він вбачав у розробці одного підручника із загальноосвітніх предметів (арифметика, фізика, мовознавство та ін.), який би відповідав потребам середніх шкіл і учительським семінаріям.

Як кваліфікований педагог та істинний носій рідної мови, Волошин не хотів перекладати угорські чи чеські підручники на рідну мову і використовувати їх у навчанні. Він мав іншу точку зору на це питання: "... всі підручники для початкових і середніх шкіл Закарпаття мають бути оригінальними, написаними місцевими авторами з використанням місцевого матеріалу. Так він реалізував свою програму національної освіти, наблизив Закарпаття до загальноукраїнського освітнього рівня" [3, с.28]. Одним із важливих аспектів налагодження освіти майбутніх вчителів А. Волошин вважав вивчення методики викладання. Основу методичного доробку викладено у працях: "Методическая граматика карпаторусского языка для народных школ"(1899), "Педагогика и дидактика для учительскихъ семінарій"(1923), "Коротка історія педагогіки для учительскихъ семінарій"(1923), "Дидактика"(1923), "Педагогічна психологія"(1935) та багато інших. Таким чином Волошин збагатив бібліотеки шкіл, гімназій та семінарій найнеобхіднішими підручниками рідною мовою.

Бажання підготовки кваліфікованих фахівців зумовила директора учительської семінарії збільшувати приміщення, удосконалювати матеріально-технічну базу та ретельно підбирати викладацький склад із інтелігенції. "А. Волошин виховав кілька поколінь закарпатського учительства, яке розбудувало в Закарпатті національну освіту, за прикладом свого вчителя виховувало майбутніх свідомих українців, носіїв української національної ідеї за Карпатами" [6, с.27]. Навчальний план охоплював такі предмети: релігія, педагогіка, арифметика, русинська та чеська мови, географія, історія, соматологія та гігієна, фізика, хімія, письмо, сільське господарство, малювання, музика, гімнастика, ручні роботи [4, Л.110]. Як мудрий організатор, Августин Волошин добував спортивний зал та розширив каплицю для проведення дяківської практики. Велика увага приділялась духовному вихованню: щомісяця семінаристи приходили до каплиці сповідатися і причащатися.

Болочим питанням життєдіяльності учительської семінарії було мовне. "На Закарпатті прибуло чимало російських емігрантів, галицьких "москвофілів", колишніх малограмотних чеських легіонерів, які влилися в ряди учительства і спричинили той мовний хаос, який панував тут впродовж двох десятиліть" [6, с.14]. Історія освіти Закарпаття свідчить про те, що спочатку в ужгородській семінарії навчання велось на угорській мові, а руська мова була обов'язковим предметом тільки для греко-католиків. Ситуація покращилась, коли директором став Августин Волошин. Завдяки "Генеральному Статуту Організації и Администрації Подкарпатской Руси, приключенной к Чехословенской Республики Мировой Конференції" (1919 р), було дозволено вести навчання руською (українською) мовою [7, с.33]. Таким чином викладацький склад поповнився русинськомовними кадрами і поступово підвищились їхні зарплати. Студенти, які хотіли працювати в угорських школах, могли вивчати угорську мову як факультатив.

У зв'язку із катастрофічною нестачею вчителів шкільний відділ Підкарпатської Русі просив дозволу президента автономної директорії Г. Жатковича відкрити підготовчі курси вчителів при Ужгородській учительській семінарії. "... 400 школь безъ учителей. Жеби помочь недостатку учителей треба устроить 5

мьясные курсы для чешскихъ интелігентныхъ людей. Курсы треба вести при Ужгородской учительской семінарії и кеды будетъ дужо просителей, то и при семінарії въ Мукачевѣ" [3, Л.1]. Курсантів просили забезпечити житлом і харчуванням в інтернаті семінарії. Жаткович дозволив лише з однією умовою: "... чтобы на сіи курсы были приняты въ первыхъ на то способнъ интелегетні подкарпат. русины" [3, Л.18]. Чехословацький уряд дав про освіченість не лише свого народу, але й закарпатсько-го населення.

Розуміння потреб своїх вихованців та співчутливе ставлення до сільської молоді спонукали його до відкриття інтернату, де могли жити і харчуватись студенти із бідних сімей за мінімальну плату. Для виділення коштів на інтернат Волошин написав листа Шкільному Відділу Управи Підкарпатської Русі: "Покорно прошу ассигновати для интерната ужгородской учительской семінарії на счет содержания курсистов" [3, Л.37]. Директор ужгородської семінарії, як носій гуманітарної та природничої, церковної та світської моралі, лояльно ставився до бідних верств населення. Він добре розумів ситуацію щодо безграмотності у селах, адже сам походив із верховинського села. Відбір семінаристів на навчання проводився не лише з дітей заможних сімей, а дітей робітників, ремісників та селян, які хотіли здобувати освіту. Вони мали високі навчальні досягнення. Наприклад, ми дослідили свідоцтва зрілості семінаристів Машкаринця В. (поступив у 1929 р., с. Кальник) та Поповича С. (поступив у 1930 р., с. Баранинці). Перший мав дуже хороші успіхи у навчання, а другий — похвальні [4, Л.2, 16, 110, 180].

Значну увагу приділялося застосуванню здобутих знань на практиці, оскільки лише таким чином, вважав Волошин, можна стати справжнім фахівцем своєї справи. Виховна частина була невід'ємною від навчання, тому позакласній роботі приділялось багато уваги. Вихованці семінарії ходили на різні гуртки (самоосвітні, драматичні тощо), а особливо популярним був спортивно-виховний гурток "Пласт". В результаті такого всестороннього розвитку семінаристів під керівництвом вмілого педагога у тридцять років на Закарпатті була вже велика кількість освічених не лише учнів, а й педагогів зі стажем роботи. Августин Волошин настільки поважав вчителів, що називав їх державними особами, які "покликані навчати й виховувати майбутнє покоління, від якого залежить дальший розвиток суспільства, освіта і культура народу" [2, с.4]. Культурно-освітньою роботою, розвитком учительської семінарії, вдосконаленням навчально-виховної роботи, виданням підручників та підготовкою кваліфікованих учительських кадрів на посаді директора Ужгородської греко-католицької семінарії Августин Волошин зробив великий внесок в розвиток освіти краю. Під його керівництвом семінарія випускала досвідчених фахівців, які були справжніми патріотами і могли вести культурно-освітню роботу серед народу.

На формування поглядів Августина Волошина вплинуло налагодження зв'язків із іншими українськими землями, зокрема знайомство з галицькою творчою інтелігенцією не тільки для обміну досвідом, а й об'єднання спільних зусиль для створення єдиної української держави. Він здійснив кілька поїздок до Львова, де відчував справжній український дух. Після цього в нього ще більше проявлялось прагнення до самоутвердження українців-русинів, що відображав не лише у своїх творах, а й громадській діяльності.

Крім Галичини Волошин встановлює зв'язки з науковцями та громадсько-культурними діячами Словаччини, Чехії, Угорщини. Під час навчання у Вищій педагогічній школі в Будапешті він знайомиться зі славістом Будапештського університету Оскаром Ашботом. Саме на його праці посилається Волошин, коли виступав проти заміни слов'янського алфавіту угорським. Він неодноразово бесідував з О. Ашботом, який підтримував закарпатського педагога у цьому питанні.

Отже, як директор Ужгородської греко-католицької семінарії Августин Волошин проявив свій педагогічний та організа-торський талант, поєднав високу освіченість та гуманізм світо-

гляду. У професійній підготовці майбутніх вчителів національної освіти: видання підручників на рідній мові, врахування європейського досвіду у процесі навчання, вдосконалення навчальних планів, матеріально-технічної бази та підбір кваліфікованого викладацького колективу із місцевої інтелігенції для якісної підготовки учителів Закарпаття. Навчально-виховна концепція

Волошина актуальна сьогодні та повинна використовуватись в сучасних навчальних закладах, адже оправдала себе вихованням цілого покоління кваліфікованих вчителів Закарпаття.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням навчально-виховного середовища та соціальних умов, у яких відбувалося становлення семінаристів як майбутніх вчителів.

Література і джерела

1. Волошин А. Педагогічна академія / А. Волошин // Учитель. – 1921. – Рочник II. – № 6. – С. 81—83.
2. Гомоннай В. Концепція Августина Волошина про формування професії вчителя: [тези наукових розвідок] / Василь Гомоннай, Василь Росул. – Ужгород : Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ Закарпатського обласного управління по пресі, 1995. – 19 с.
3. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). – Ф. 28. Реферат освіти Підкарпатської Русі (1919-1928 рр.). – Оп. 2. – С. 53. – Л. 40. Переписка з міністерства освіти і Ужгородською вчительською семінарією про організацію при ній вчительських курсів.
4. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). – Ф. 1049. Ужгородська греко-католицька чоловіча вчительська семінарія, м. Ужгород (1920-1946). – Оп. 1. – Спр. 7. – Л. 283. Свідчення учасників об'їзду семінарії за 1929-1930 і 1934-1935 учебный год.
5. Зимоля М. Августин Волошин / Зимоля М., Гомоннай В., Вегеш М. – Ужгород, 1995. – 101 с.
6. Мишанич О.В. Життя і творчість Августина Волошина / Олексій Васильович Мишанич. – Ужгород: ВАТ “Видавництво Закарпаття”, 2002. – 48 с.
7. Фекета І. Альма-матер. Ужгородський вчительський семінарії — 200 років / І. Фекета // Карпатський край. – 1994. – № 1-2. – С. 33—35.

В статье исследуется роль выдающегося педагога и общественного деятеля в должности директора Ужгородской греко-католической семинарии Августина Волошина. Он разработал свою программу национального образования: издание учебников на родном языке, учет европейского опыта в процессе обучения, совершенствование учебных планов, материально-технической базы и подбор квалифицированного преподавательского коллектива из местной интеллигенции для качественной подготовки учителей Закарпатья, что определяет актуальность данного исследования для обучения в современных условиях.

Ключевые слова: Августин Волошин, учительская семинария, педагогическая академия, подготовка учителей, Подкарпатская Русь, языковой вопрос.

In the article we have investigated the role of the prominent educator and the activist Augustine Voloshyn as the director of the Greek-Catholic teacher training seminary in Uzhgorod. He worked out his program of the national education: publication of textbooks in native language, taking European experience in the studying process, improving studying curricula, material and technical basis and choosing the qualified teaching staff from the local highly-educated people for the qualitative education of Transcarpathian teachers determining the relevance of this research to the studying in the modern world.

Key words: Augustine Voloshyn, teacher training seminary, pedagogical academy, the qualified teacher, teacher training, Podkarpatska Rus, language problem.

УДК 51.016:378

ЛАБОРАТОРНІ РОБОТИ МІЖПРЕДМЕТНОГО ЗМІСТУ ЯК ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ ПРИКЛАДНОЇ СПРЯМОВАНІСТІ МАТЕМАТИЧНИХ ЗНАТЬ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІІВ

Джежувль Тетяна Сергіївна
м.Херсон

Актуальність досліджуваної у статті проблеми обумовлена тим, що формування математичних знань і вмінь недостатньо орієнтоване на подальше використання їх в професійній діяльності судноводія. Одним із шляхів активізації інтересу до вивчення математики є проведення лабораторних робіт з вищої математики, в змісті яких реалізуються міжпредметні зв'язки даної дисципліни з фізикою і професійною підготовкою майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах.

Ключові слова: підготовка судноводіїв, лабораторні роботи, міжпредметні зв'язки.

Однією з основних переваг технічних вузів є те, що вони дають студентам фундаментальні знання, пов'язані з їхньою майбутньою професійною діяльністю. До переліку дисциплін вищого морського навчального закладу, що забезпечує фундаментальну підготовку фахівця, входить вища математика. Опитування ж студентів стосовно значення математичної підготовки для подальшого кар'єрного росту засвідчило, що вони

в переважній більшості не усвідомлюють професійної цінності математичних знань і вважають, що для виконання фахових обов'язків їм цілком достатньо знань і вмінь зі спеціальних дисциплін. При цьому більшість випускників не розуміють обмеженості спеціальних знань і вмінь, які можуть забезпечити виконання лише вузької й специфічної діяльності, пов'язаної з професійними обов'язками. Фактично ж будь-який фахівець, у якій би галузі він не працював, змушений реагувати на зміни, які в ній відбуваються. І тут стає в нагоді запас фундаментальних знань, які, забезпечуючи теоретичну складову професійної підготовки фахівця, дають змогу йому зрозуміти сутність проблем, які треба вирішувати в подальшій професійній діяльності. На жаль, закінчуючи вищий морський навчальний заклад, майбутні судноводії часто, навіть уміючи робити формально різні математичні операції (диференціювання, інтегрування й т.п.), не мають належного уявлення про роль математичних методів у розв'язанні життєвих, у тому числі й професійних, завдань. Це обумовлене тим, що формування математичних знань і вмінь недостатньо орієнтоване на їх подальше використання в про-